

GYÖRFFY IVÁN: KÉPPÉ VÁLT GONDOLAT

Derítővásznak

SÁGHY MIKLÓS

GYÖRFFY KULTÚRESSZÉIBEN AZ ÍTÉLŐERŐ MŰVELTSÉGGEL PÁROSUL.

Györffy Iván *Képpé vált gondolat* című kötete az elmúlt években írt filmkritikáit gyűjti egybe, akárcsak a 2017-ben megjelent, *Az élet kísértése* című könyve. Egy naprakész, a művek aktuális bemutatásához kötődő műfajjal kapcsolatban óhatatlanul felmerül a kérdés, miért kell egyes darabjait időtállóbb, összegző gyűjteménnyé formálni? Választ egyfelől a médiatörténeti változások adnak, hisz mozgóképeket napjainkban nemcsak moziban, hanem különböző platformokon (számítógép- vagy telefonképernyőn) is nézhetünk, azaz a befogadás nincs a mozik heti, havi programjához kötve, és így a kritika sem veszti feltétlen

időszerűségét. Másfelől a kötet is válaszol a feltett kérdésre, ugyanis annak fejezetei nem csupán pillanatnyi reflexiók a szemügyre vett filmekre, hanem olyan esszék, melyek mozgóképi tárgyuk bírálata során bátran elkalandoznak a kultúra egyéb területeire is. Mindemellett, noha valóban nincs a szóban forgó kötetnek átfogó narratívája, a különböző írásokat mégis egybekapcsolja a megközelítések egységes szemléletmódja, illetve az ugyanazon vagy a rokon kérdéskörök ismétlődő megjelenései.

Az egybegyűjtött kritikák részben a magyar film, részben a világ filmtermésének újabb alkotásaira fókuszálnak.

Mindkét terület szemrevételezésekor elsődleges szempont a mozgóképi alkotások történelemhez, történeti emlékezethez és ezen keresztül a társadalmi folyamatokhoz fűződő viszonya. Külön-külön fejezetet szentel a szerző az újabb magyar vígjátékoknak, bűnfilmeknek, sci-fiknek, valamint az Egyesült Királyság kortárs filmtermésének, a Coen testvérek alkotásainak, az otthontalanság mozgóképi megjelenítéseinek. Az egyes írások – kritikai funkciójuknak megfelelően – kellő indoklással ítéletet mondanak a fókuszba állított filmek képi világáról, dramaturgiájáról és a színészi játékról. Az alkotások által felvetett problémák gyakorta izgalmas bölcséleti eszmefuttatásokra indítják a szerzőt, melyek kibontásához, meggyőzőbbé tételéhez filozófusok, történészek, írók,

költők műveit is sűrűn segítségül hívja. Visszatérő eljárása szinte minden írásnak, hogy a középpontba állított mozgóképeket történelmi, filmtörténeti, valamint a rendezői életmű (ha nem elsőfilmes alkotóról van szó) kontextusában is elhelyezi, illetve rokonítja – akár a köteteben is tárgyalt – más alkotásokkal. Sokszor érdekes háttérinformációkkal (színészekről, rendezőkről, forgatásról) színesíti elemzéseit a szerző, a kritikáknál elmaradhatatlan szűzsék pedig egyfelől olyan szemléletesek, hogy azok alapján plasztikus képet kapunk a filmben ábrázolt események jellegéről, másfelől pedig semmi olyan nem árulnak el, ami a mozgóképek későbbi megtekintésének izgalmát csökkenthetné.

A kritikákban gyakorta nincs elég tér a hosszabb elemzésekre. Ezért három fontos szerep az olyan jól eltalált, megvilágító erejű metaforákra Györffy gondolatmenetében, mint amelyet például *A pap gyermekei* című film stílusának leírásakor alkalmaz: „egészen az utolsó jelenetig az akasztófahumor szitájával meregeti a tengert” (184). Az is ötletes, amikor a *Viktória királynő és Abdul* elemzése során úgy jellemzi a gyarmatosítás kétarcúságát, a „viktoriánus álomot”, mely elleplezi a szomorú realitást, hogy „ez az álom még sértetlen, megnyugtató paplanként takarta be a gyarmatosítók által vetett, ám fakírokhoz illő ágyat” (229). Ezekhez hasonló szellemes metaforákkal, szóképekkel bőven találkozhatunk a kötetben.

Györffy Iván könyve a filmeket középpontba állító kultúrtörténeti esszék gyűjteménye, melyeket a megbírált alkotások ismerete nélkül is élvezet olvasni. Mindez persze a vizsgált filmeknek kedvez, hisz bármennyire is kritikus velük esetenként a szerző, a hagyományba ágyazás még a gyengébbnek tűnő alkotások iránt is kíváncsivá teheti az olvasót. A kötet gyűjteményes voltából adódóan kézikönyvként is használható, például úgy, hogy valaki DVD-ről vagy más módon megnéz egy filmet, majd elolvassa hozzá a vonatkozó fejezetet, mely a rokon jelenségek, alkotások gazdag bemutatásával a filmművészet (vagy éppen az irodalom) más, nem kevésbé izgalmas területeire is elkaulozolja aztán kíváncsi befogadóját.

GONDOLAT KIADÓ, 2019.

